

69-6

Orgaan van de Vereniging ter Bevordering van het
onderwijs aan Doven in Nederland en de Vereniging
ter Bevordering van het Onderwijs aan Slechthoren-
de en Spraakgebrekkige Kinderen in Nederland.

het
gehoor
gestoorde
kind

10e jaargang nr 6
december 1969

HET GEHOORGESTOORDE KIND

REDACTIE

Eindredactie vacant

Voor de sector dovenonderwijs

Hoofdredacteur vacant; A. Cok, Rotterdam; Br. Josepho, St. Michielsgestel; Mej. A. G. Kerkstra, Groningen; C. Terpstra, Voorburg.

Voor de sector slechthorendenonderwijs

Hoofdredactrice Mej. Y. G. Huitema, Scheldestraat 77, Barendrecht, Telefoon 01806-3572; A. C. Schilperoort, Pijnacker; H. Verbeek, Schiedam.

Administrateur

H. A. Landman, Brandespadaal 2, Rotterdam 14, tel. 010-200679.

Dagelijks bestuur Vereniging ter Bevordering van het Onderwijs aan Doven

J. L. v. d. Have, Hoge Weidelaan 3, Voorburg, Voorzitter

A. Krijnen, Instituut voor Doven, St. Michielsgestel, Secretaris

J. C. Cramer, Prinses Beatrixlaan 30, Weesp, Penningmeester, giro 357425.

Dagelijks bestuur Vereniging ter Bevordering van het Onderwijs aan Slechthorende en Spraakgebrekkige kinderen

L. J. Pille, Kamperfoelieweg 57, Amsterdam (tel. 020-61216), Voorzitter

A. Brevé, Natersweg 5B, Rotterdam, Secretaris

Mej. W. J. M. Vermeulen, Gentsstraat 137, Scheveningen, Penningmeester, giro 509266.

INHOUD

Van de redactie van de S.H. sector, blz. 177 • Mej. van Holten, blz. 177 • Afscheid van de heer Cramer blz. 177 • Studie-conferentie en Algemene Vergadering 1970, blz. 178 • Congres van de Europese Federatie van verenigingen van dovenonderwijzers, blz. 179 • Uit de didaktiek van het rekenen, blz. 185 • Een clubhuis voor Doven, blz. 189 • Nieuws van de Scholen, blz. 190. • Symposium over het slechthorende kind, blz. 191.

HET TIJDSCHRIFT VERSCHIJNT ELKE TWEE MAANDEN

Abonnementenprijs f 10,— per jaar. Losse nummers f 2,—.

Van de redactie van de S.H. sector

Per 1 januari 1970 zal de eindredactie van ons tijdschrift overgaan van de s.h.-sector naar de doven-sector, i.v.m. de 5-jaarlijkse wisseling van eindredactie.

Tevens zal op die datum de hoofdredacteur van de s.h.-sector worden opgevolgd door Mej. G. Huitema, wegens het vertrek van de huidige hoofdredacteur naar elders.

de redactie

Mejuffrouw B. W. van Holten

Het komt zelden voor, dat iemand veertig jaar werkzaam is aan een doven-instituut.

Op 1 september 1968 was dit op „Effatha“ het geval. U hebt vorig jaar in „Het Gehoorgestoorde Kind“ kunnen lezen, dat aan mej. van Holten een receptie werd aangeboden omdat zij veertig jaar als lerares aan ons instituut was verbonden.

Niemand zal toen verwacht hebben, dat zij korte tijd daarna ziek zou worden. Haar ziekte was van dien aard, dat de medici het beter vonden, dat mejuffrouw van Holten met vervroegd pensioen ging. Helaas heeft zij nauwelijks daarvan geprofiteerd, want op 25 oktober 1969 is ze overleden.

Zo van de kweekschool stapte ze op 1 september 1928 „Effatha“ binnen. Maar de dove kinderen en ons instituut waren haar niet onbekend. Haar vader was immers directeur van „Effatha“.

Ons instituut was toen pas twee jaar in Voorburg gevestigd en 't aantal I.I. bleef beneden de honderd.

Mejuffrouw van Holten heeft de groei van „Effatha“ meegemaakt en met grote trouw hieraan meegewerkt. Ze deed wat ze kon voor onze dove kinderen!

Wij zijn haar daarvoor zeer veel dank verschuldigd!

J. L. v. d. H., C. T.

Afscheid van de Heer Cramer

Zoals U allen op de binnenzijde van de omslag van „Het Gehoorgestoorde Kind“ kunt zien, heeft de Heer Cramer zich teruggetrokken als redactielid. Dat betekent voor de dovensector tevens, dat wij onze eindredacteur kwijt zijn. Hoewel wij al lang wisten, dat de Heer Cramer van plan was wat minder hooi op zijn vork te gaan nemen, heeft het bericht, dat hij per 1 januari a.s. niet meer als redactielid wenst te fungeren, ons toch nog verrast.

De Heer Cramer, die enkele jaren geleden de Heer Eendebak als voorzitter

en eindredacteur is opgevolgd, heeft dat op voorbeeldige wijze gedaan. De kopij werd nauwlettend door hem verzorgd en we kunnen dan ook niet nalaten hem daar heel hartelijk voor te bedanken.

De rake opmerkingen van de Heer Cramer, die 10 jaar lang Amsterdam in de redactie heeft vertegenwoordigd, zullen wij op de komende vergaderingen missen.

Mej. A. G. Kerkstra

Kon. Instituut voor Doven „H.D. Guyot“ Groningen

Studie-conferentie en Algemene Vergadering 1970

Onze jaarlijkse Studie-conferentie, te houden op 5 en 6 maart 1970 in het Troelstra-oord te Beekbergen, zal in het teken van het rekenonderwijs komen te staan. Onder leiding van de Heer H. Schaap, leerkracht aan de Prof. Dr. H. C. Huizingschool te Enschede, vinden besprekingen plaats over dit onderwerp in een commissie waarin leerkrachten van verschillende andere scholen zitting hebben. Zeer binnenkort zullen de resultaten van deze besprekingen aan alle scholen worden toegezonden en wordt aan de „scholen“ verzocht zich in bepaalde onderwerpen te verdiepen. De resultaten hiervan komen ter bespreking op de Studie-conferentie en zullen, naar wij hopen, van betekenis zijn voor ons onderwijs. Uiteraard wordt ruim tevoren het definitieve programma toegezonden.

Wat betreft het avondprogramma van 5 februari kan ik U reeds het volgende mededelen: Mejuffrouw Van Eldik uit Amsterdam heeft een brief aan de scholen verzonden met een verzoek om medewerking. Hierop zijn enthousiaste reacties gekomen met als resultaat, dat het programma geheel door eigen krachten verzorgd zal kunnen worden.

Tenslotte nog enige opmerkingen betreffende de Algemene Vergadering. Het bestuur vertrouwt erop, dat de medewerking hiervoor net zo groot zal zijn als bij de samenstelling van het Conferentie- en Avondprogramma! Zoals U bekend is, hebben tijdens de A.V. van 1968 zowel Mejuffrouw Vermeulen als Uw secretaris te kennen gegeven, dat zij tijdens de eerstvolgende A. V. hun functies ter beschikking wensen te stellen. Volgens de statuten van onze Vereniging dienen de leden van het Dagelijks Bestuur in hun functie ieder afzonderlijk door de Algemene Vergadering te worden gekozen. Iedere school en het bestuur heeft het recht kandidaten voor te dragen.

Candidaatstelling moet plaatsvinden ten minste vier weken vóór de A. V. en moet vergezeld gaan van een verklaring, dat het betrokken lid de candidatuur aanvaardt. Hoewel Uw bestuur met een candidaatstelling zal komen, verwachten wij zeker kandidaten van de scholen. De A. V. zal dan beslissen wie benoemd zal worden.

Tevens zijn in de loop van het Verenigingsjaar als bestuurslid afgetreden: Mej. T. Lindeman (vertrek naar andere vorm van onderwijs) en de Heer D. v. d. Klooster (in verband met pensionering). Ook voor de candidaatsstelling van bestuursleden zonder functie geldt dezelfde indieningstermijn. Wij verzoeken U daarom vóór 5 februari 1970 per school Uw kandidaten met een begeleidend schrijven van betrokken kandidaat op te zenden naar het secretariaat: Natersweg 5b, Rotterdam-21.

A. Brevé

Congres van de Europese Federatie van verenigingen van dovenonderwijzers

Op 4 en 5 oktober 1969 werd te Groningen het eerste congres gehouden door de bovengenoemde federatie. Althans zo staat het in het programma aangegeven. De bijeenkomst, gehouden op 20 en 21 november 1967 te Brussel, wordt dus niet als het eerste officiële congres gezien, maar wellicht meer als een voorafgegaan experiment.

Het initiatief om tot de nu bestaande federatie te komen was uitgegaan van Br. Walther. Vanaf 29 oktober 1965 hebben er verschillende bijeenkomsten van gedelegeerden plaatsgehad om tot een statuut te komen. Aanvankelijk waren er vertegenwoordigers van 11 landen die eraan meewerkten, maar geleidelijk slonk dit aantal tot afgevaardigden van 6 landen, die op 8 november 1968 het ontworpen statuut der federatie ondertekenden.

Volgens het programma zijn dit de volgende landen, waaruit tezamen 41 vertegenwoordigers op het eerste congres te Groningen aanwezig waren: België, Denemarken, Frankrijk, Groot-Brittannië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, West-Duitsland en Zweden.

De federatie stelt zich tot voornaamste taak: de best mogelijke opvoeding van de dove kinderen te helpen realiseren. Als belangrijkste middel om daartoe bij te dragen wil zij „werkers aan het front” bij elkaar brengen om te discussiëren over thema's betreffende hun werk.

Plaatsten wij enkele kritische opmerkingen over organisatie, programma en het talenprobleem in ons verslag over de bijeenkomst te Brussel („Het Gehoorgestoorde Kind”—juni '68), thans kunnen wij hierover „de lof-trompet steken”. Het congres was goed voorbereid, goed georganiseerd en het talenprobleem werd met de gegeven mogelijkheden zo goed mogelijk opgelost. Het programma werd nauwkeurig afgewerkt. Elke deelnemer kreeg een map met waardevolle gegevens, o.a. korte samenvattingen van de te houden referaten, lijst van deelnemers, audiogrammen van de kinderen die demonstreerden enz. Beide dagen waren behoorlijk bezet, maar toch niet overladen. Het was verder o.i. een goed idee niet te veel onderwerpen te behandelen, korte referaten te houden en veel gelegenheid tot discussie

te geven. Het centrale thema van de besprekingen was: „Fundamentele problemen van de taalopbouw bij dove kinderen in de lagere klassen“.

Zaterdag

Na een openingswoord, waarin de laatst overleden heer Shorrock werd herdacht, door de voorzitter van het congres Drs. F. Delhez, gaf de heer J. Tigges (Trier) een referaat over „Taalopbouw in de dovenschool“ (lagere klassen). Hier een korte samenvatting ervan uit het programma:

1. De Ausgangssituatie van de taalvererving bij het dove kind in vergelijking tot die bij het horende kind.

Het horende kind groeit op een natuurlijke wijze in al zijn levenssituaties in zijn moedertaal in. Alle ervaringen doet het op aan de hand van en met de moedertaal en verwerft zich zo een wereldbeeld, geordend en gestructureerd door middel van de taal. Het dove kind blijft zonder moedertaal. Het komt tot een overwegend visueel en weinig gestructureerd wereldbeeld, zonder taal.

Het moet de taal van zijn volk als een geheel vreemde taal leren, naar teken en naar inhoud.

2. Het probleem van het teken.

a. De geschiktheid van het tekensysteem met betrekking tot:

1. het leren van de taal;

2. de taalomzet;

3. het taalgebruik.

b. Fundering van de voorrang der spreektaal.

3. Het probleem van de taalinhoud.

De inhouden van de Indogermaanse talen zijn vervat in een geheel van syntactische, flecterende en lexicale middelen. Taalmiddelen fungeren niet als „namen“ voor „zaken“. Het zijn veel meer middelen om een greep te krijgen op het objectieve zijn.

4. Voorstel betreffende de opeenvolging in de verwerking der taalmiddelen onder het aspect der:

a. mogelijkheid;

b. urgentie;

c. belangrijkheid.

Daarbij beschrijving van speciale moeilijkheden:

a. syntax (syntactische grondvormen, inversies);

b. flexie (de geslachten, de rectie);

c. keuze, verwerking en vastleggen van de woordenschat (het aanleggen van woordenboekjes naar inhoudelijk gezichtspunt).

5. Het taalbezit op het einde van de lagere klassen als basis voor verder onderwijs.

Het tweede referaat werd gehouden door Mrs. Wilkinson: „Taal voor jonge dove kinderen“. Aanvankelijk zou deze lezing gegeven worden door Mr. Shorrock, die inmiddels overleden is. Mrs. Wilkinson was het met de op-

vattingen van Mr. Shorrock over het taalonderwijs aan dove kinderen eens en geeft in haar lezing voornamelijk zijn gedachten weer. Daar er geen korte samenvatting van was, geef ik hier enkele belangrijke punten uit haar lezing: Het taalprobleem bestaat niet in het leren van woorden, ook niet in het beheersen van een aantal zinnen met een eenvoudige concrete inhoud.

De meeste kinderen laten verstek gaan wanneer het erom gaat de structuur van een taal te bemachtigen, te weten welke woorden en zinsvormen juist gebruikt moeten worden, vooral bij abstracte betrekkingen en het juiste gebruik van de tijdsvormen der werkwoorden.

Het probleem wordt gecompliceerder, doordat er veel leerlingen zijn die behalve doof ook nog op andere wijze gestoord zijn, welke Mrs. Wilkinson op haar school op ongeveer 25% schat.

Het probleem wordt nog verder gecompliceerd door de volwassenen, die taal en spraak verwarren en door onderwijzers, die zich de problematiek niet bewust zijn.

Mr. Shorrock was beslist tegen een taalopbouw bepaald door de onderwijzer, die de emotionaliteit van het kind geen kans geeft tot expressie te komen, die de spontane uitingen van het kind geen aandacht schenkt, daar niet voor openstaat, die taalvormen geeft die niet adequaat zijn voor de uitingen van het kind. De kinderen moeten zich durven uiten, mondeling en schriftelijk, ook als ze zich foutief en grammatisch onjuist uitdrukken. Als ze het maar proberen, kunnen wij hen helpen het beter te doen. De reacties van de kinderen op hun ervaringswereld zijn meer emotioneel dan „verstandelijk“. Professor Lewis spreekt van „orectic language“: taal, die de persoonlijke betrokkenheid in de uiting weergeeft; ze is levende meer „emotionele“ taal.

De sleutel tot taalverwerving ligt in persoonlijke reacties op mensen, dingen en situaties, die door verwoording uitgebreid, verhelderd en verfijnd kunnen worden. Taal is noodzakelijk voor „catharsis“. De kinderen uiten zich vooral op grond van emotionele motieven. Deze gebrekkige uitingen moeten wij aangrijpen om daarop gestructureerde taal aan te leren. De verwoorde emotionele belevingen blijven lang in de herinnering en men kan erop teruggrijpen. De kinderen herhalen ze graag en ze geven gelegenheid tot nieuwe taaluitbreiding.

Als de motivatie er is en de geschiktheid zich in (gebrekkige) taal op emotionele basis uit te drukken, is het noodzakelijk de verbetering van deze geschiktheid adequaat ter hand te nemen, gebaseerd op de ervaring in het gebruik der taalstructuren, waarvan de communicatiemogelijkheden afhangen. Deze geschiktheid moet geleerd en geoefend worden, niet om de motivatie te verdringen of te doden, maar om ze te versterken.

In Engeland wordt veel gebruik gemaakt van het boek van Mrs. Topley: „Seeing Sense“ („door visuele middelen tot begrip komen“). De wijze waarop Mrs. Topley dove kinderen wil helpen het gebruik van de taalvormen te leren, is gebaseerd op de volgende premissen:

1. Taal is opgebouwd uit vormen. Wil het dove kind een op het gehoor

gebaseerde taal kunnen leren, dan moet die klanktaal in voor het dove kind zichtbare vormen vertaald worden.

2. Goed zichtbare richtlijnen zijn voor het kind belangrijk, opdat het de betrekkingen leert zien binnen de wisselende vormen, die de betekenis veranderen. Mrs. Topley gebruikt daarvoor kleuren.

3. Daar het verstaan van een taal van het opnemen van de inhoud afhangt, niet van de structuur (die is slechts de sleutel tot de inhoud), is het derde deel van haar boek, dat de werkwoorden behandelt, naar het „tijdsgevoel“ opgebouwd en niet naar de grammatische tijd. Drie kleuren voor heden, verleden en toekomst worden gebruikt om het tijdsbewustzijn van de persoon aan te geven, in tegenstelling tot de grammatische tijd.

Het boek van Mrs. Topley is geen werkschema; het is meer een „geografie“ van de taal, die voor een kind met een zekere graad van ervaring als leidraad kan dienen. Het orectisch aspect van de taal komt in het boek duidelijk tot uiting.

Mrs. Wilkinson is ervan overtuigd, dat dove kinderen taal eerst individueel moeten leren, vóór ze in staat zijn het als groep te doen. De wijze waarop men in het boek „Seeing Sense“ te werk gaat, is volgens haar voor dove kinderen gemakkelijker, begrijpelijker en het geeft meer vreugde.

De taalwerving moet reeds vroeg beginnen; dit vroege stadium ligt dikwijls te laat, pas op 4 à 5-jarige leeftijd. De kinderen leveren de ideeën; de onderwijzer geeft er de vormen voor. Hij moet steeds meer de mogelijkheden der taal het kind aanbieden. Dit is echter niet genoeg. De kinderen moeten oefenen, dikwijls en voortdurend op een natuurlijke wijze. Niet in „baked sentences“ (term: metselzinnen van Van Uden). Het goed taal leren is, zoals Van Uden zegt, „slechts mogelijk door abstraheren van de voorbeelden der levende taal“. Het is van waarde voor de kinderen, dat ze fouten durven maken. De taal die de kinderen spontaan gebruiken, is kleuriger, persoonlijker, en emotioneler. Ze is bij het kleine kind niet accuraat en misschien zal ze het nooit zijn, maar ze wordt levendiger en vrijer gebruikt.

Gedurende de middag waren er groepsdiscussies en daarna nog discussie in een plenaire vergadering.

De problematiek die ter sprake kwam had o.a. betrekking op het begrip moedertaal. De meningen hierover waren verdeeld en zo ook ten opzichte van de vraagstelling: Kunnen dove kinderen wel een moedertaal leren? Naar aanleiding van de wijze van taalopbouw – uitgesproken door de heer Tigges en Mrs. Wilkinson – kwam naar voren de controverser: een meer constructief gerichte taalopbouw en een meer imitatief-reflexief gerichte taalverwerving.

Zondagmorgen waren er twee demonstraties met dove kinderen uit lagere klassen (leeftijd ongeveer 9 jaar). Na afloop was er gelegenheid tot vragen stellen. De eerste demonstratie werd gegeven met een groepje kinderen van de dovenschool te Trier door de heer Tigges. Hij demonstreerde een half

uur om iets te laten zien van zijn systematisch taalonderwijs. Het spreken en de taalbeheersing van de leerlingen bleken van zeer goed gehalte.

De tweede demonstratie werd gegeven door Mrs. Wilkinson met een groepje kinderen van de St. Thomasschool voor dove kinderen te Basingstoke (Engeland). Zij demonstreerde in een gesprek met de kinderen het gebruik van verschillende kleuren om het persoonlijk tijdsbewustzijn op zichtbare wijze tot uitdrukking te brengen. Jammer was het, dat de kinderen niet tot spontane reacties kwamen; ze waren blijkbaar te geremd door de voor hen totaal vreemde omgeving, het gebruik van voor hen vreemde apparatuur e.d.

De derde demonstratie ging over het gebruik van audio-visuele hulpmiddelen bij het taalonderwijs, ingeleid en toegelicht door Fr. G. Knudsen (Denemarken): „Televisiebeelden met Commentaren“.

Samenvatting: In overeenstemming met nieuwe psychologische principes differentiëren wij zowel de leerlingen alsook de methodes.

Groep 1. De kinderen met de beste kwalificaties wat betreft intelligentie, gevoel en socialisatie. Zij krijgen onderwijs in een klas van slechthorenden volgens audiologische methodes.

Groep 2. Deze omvat het grootste deel van onze dove kinderen. Zij worden op een meer kunstmatige wijze onderwezen.

Verder moeten wij hieraan toevoegen, dat wij een kleine groep hebben waar het misschien noodzakelijk wordt tekens (gebaren?) te gebruiken.

Na een beknopte schets van onze voorschoolse organisatie zullen wij in het kort iets zeggen over de basisbeginselen van ons onderwijs en over de criteria voor onze keuze van woordjes. Tot slot zullen wij enkele onderwijs-situaties op de televisie bekijken en bespreken:

Met groep 1 twee verschillende vormen van dramatisering in een klas van slechthorenden met bijzondere attentie voor twee dove kinderen, die in de klas geïntegreerd zijn.

Met groep 2 een demonstratie met als thema „De Dierentuin“; een kort moment hoortraining, en „Lese-schub“ auf Bandspieler (language-master); tot slot lezen wij een tekst, die bij een stomme film geschreven is, opdat de kinderen door de film de tekst begrijpen en gebeurtenissen buiten hun eigen dagelijkse ervaringswereld leren kennen.

Na afloop was er een dankbaar applaus voor de heer en mevr. Knudsen voor de vele moeite, die zij zich voor deze demonstratie gegeven hadden.

In de namiddag was er nog een lezing door de heer Van Uden: „Taalopbouw in de dovenschool door gesprek, lezen en reflecteren“ (de reflecterende methode). Samenvatting:

De natuurlijke taalverwerving van het horende kind wordt vergeleken met de mogelijkheden der pre-linguaal dove kinderen, die niet klaarblijkelijk meer-voudig gestoord zijn, als basis voor de these, dat er genoeg mogelijkheden zijn om in grote mate de methode van de moeder te volgen. De analogie-

vorming kan gestuurd worden door oefeningen in reflexie op de taalvormen. Het gesprek en het lezen worden sterk op de voorgrond geplaatst. Men moet op deze wijze trachten de zuivere spreektaal te doen uitgroeien tot moedertaal van de dove kinderen.

De volgende punten werden verder uitgewerkt:

1. Onderwijst de moeder van het horende kind de moedertaal, ja of neen? En zo ja: Hoe?
2. De rol van het gesprek in het taalonderwijs aan doven, en hoe kunnen wij met een taalloos kind in gesprek komen.
3. De rol van het lezen in het onderwijs aan doven en hoe kan ook het dove kind de analogie in de taal leren vinden.
4. De meest fundamentele zorg in het onderwijs van een moedertaal: sociabiliteit en flexibiliteit.

Na de lezing volgde nog een uitgebreide discussie betreffende enkele fundamentele problemen.

Voor de volledige referaten, vragen en antwoorden en verslag van de discussies verwijzen wij naar het nog te verschijnen officieel verslag van het congres.

Het moge een voldoening zijn voor de organisatoren van het congres, dat het zo goed geslaagd is. Het nodigt uit tot voortgaan op de ingeslagen weg. Een woord van dank aan het Groningse instituut, dat het congres zo gastvrij heeft ontvangen en voor het vele werk door directeur Delhez en zijn helpers verzet.

Br. Jozefo Dassen
St. Michielsgestel

Uit de didaktiek van het rekenen IV

Van echt rekenen kan pas sprake zijn als er getalbegrip aanwezig is. Als kinderen de lagere school gaan bezoeken, hebben ze zeker al wel hoeveelhedsbesef, maar de meesten van hen zullen nog onvoldoende notie van getallen hebben om met die getallen al operaties (optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen) te kunnen uitvoeren.

We mogen veronderstellen, dat dit bij onze gehoorgestoorde kinderen ook het geval zal zijn, zelfs al zijn ze nog wat ouder. De rekenlessen staan zeker de eerste jaren van onze lagere school nog in het teken van de ontwikkeling van de kwantitatieve begrippen, waaronder het getalbegrip.

Nu is het vertoond – en misschien gebeurt het hier en daar nog – dat dove kleintjes van vijf of zes jaar al konden optellen en aftrekken, zelfs tot twintig! Toch waarlijk niet mis! Gaan we er dan niet een stuk op achteruit, als ze dat in de tweede niet eens meer zouden kunnen?

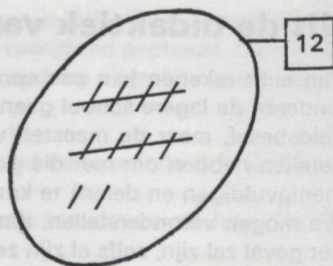
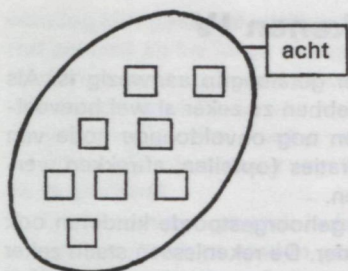
Inderdaad kan men jonge kinderen aanleren, hoe ze kunnen vinden, wat ze achter $6 + 7 =$ moeten schrijven om de uitkomst goed te hebben. U moet wel toegeven, dat men dan in de derde of vijfde klas vaak nog met dergelijke „sommen“ zit. Maar dat is niet eens het belangrijkste argument tegen. U vergist zich, als U meent, dat U bij het aanleren van dergelijk tekengebruik „rekenen“ aan het leren bent. Het is helemaal geen „handelen in relatie tot het kwantitatief aspect van de werkelijkheid“. De kinderen hebben niet eens de kans gehad in hun werkelijkheid het kwantitatief aspect te ontdekken, laat staan dat ze het getalmatig aan zouden kunnen.

Neen, laat ons liever aansluiten bij het ordenen en coördeneren, zoals dat in het vorige artikel beschreven is.

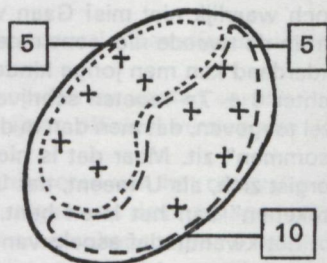
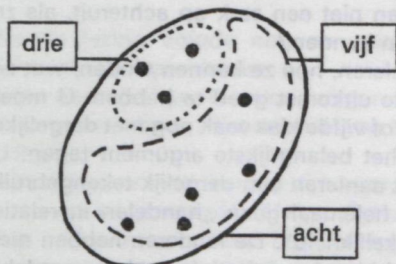
Onze leerlingen moeten daarbij geleidelijk meer en meer loskomen van het concrete materiaal en kunnen ordenen en coördeneren aan de hand van tekeningen en tekens. Het is nuttig hen in dit grafisch tekengebruik te blijven oefenen, daarbij voortdurend naar de werkelijkheid verwijzend. Wij zijn nogal vlot met grafische voorstellingen, bijvoorbeeld als we wat willen uitleggen: 5% van f 3000,— is aan de orde, we tekenen een „mop“ op het bord met de mededeling: „dat is drieduizend gulden“...; we zetten royaal een pijl met de opmerking: „dat hoort daar bij“...; we werken met rondjes, streepjes, rechthoekjes... Voor ons, die het al weten, is dat wel duidelijk. Maar zijn we er zo zeker van, dat dit tekengebruik voor onze leerlingen ook doorzichtig is?

In ieder geval zal het de moeite waard zijn aandacht te schenken aan het leren gebruiken van tekens en het oefenen van het tekengebruik meer systematisch in onze didaktiek op te nemen. Niet alleen ten dienste van het rekenen, maar voor alle zaken die we grafisch willen weergeven.

Langzamerhand gaan aantallen nu benoemd worden en van een cijfer voorzien. Dat laatste kan bijvoorbeeld heel zinvol gedaan worden door onze „ei“-verzamelingen een „label“ te geven, waarin het aantal vermeld wordt: met het telwoord, het cijfer, of beide.

U kunt die aantallen ook verbinden aan gestructureerde verzamelingen (hier zijn verschillende streepvormen in de tekening gebruikt; U gebruikt natuurlijk kleuren):

Als U nu vindt, dat U op deze manier al aan het optellen bent, hebt U een beetje gelijk. Ten dele maar, want U bent evengoed aan het aftrekken, vermenigvuldigen en delen. Als U echter vindt, dat U nu ook meteen „uit kunt leggen“, dat „dus“ geldt $5+3=8$, loopt U wel erg hard van stapel.

U moet echt nog veel meer met het structureren van verzamelingen (in concreto: in verbinding met tekens en louter in tekens) bezig blijven, er stilaan getal aan toevoegen, voordat U de rekenkundige operaties in Uw klas introduceert. (Op die operaties zelf komen we in een volgend artikel terug.)

Liever ook hier nog een voorbeeld ter illustratie van onze bedoeling.

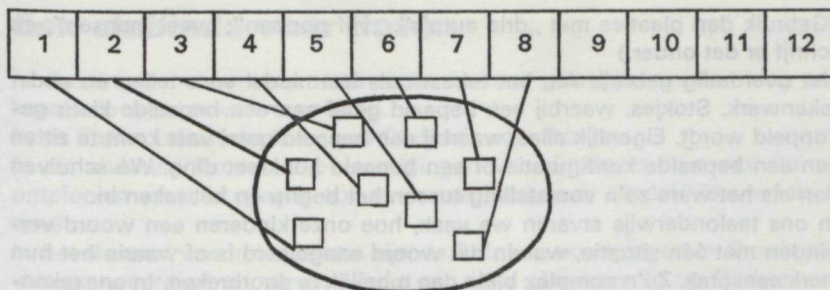
Op een „plattegrondje“ staan enkele klaslokalen getekend. We trekken er met de leerlingen op uit om gegevens van de naburige lokalen te noteren: de leerlingen bijvoorbeeld – dat worden streepjes – en de stoelen – dat worden hokjes.

Terug op onze basis kunnen we aan het rekenen.

Er zijn lokalen met evenveel leerlingen. In die klas zitten er twee meer dan bij ons. Daar zijn drie stoelen over. Eentje was er ziek en één zal wel naar de spreekles geweest zijn. Eigenlijk zitten er dus negen kinderen in die klas. We zetten onze streepjeskinderen op een rij, met tweeën naast elkaar.

We geven ieder kind een stoel en houden een aantal stoelen over.

We kunnen ook tellen. Dit afbeelden op de welgeordende verzameling van de natuurlijke getallen zouden we zó weer kunnen geven:

Deze manier van tellen geeft U de mogelijkheid ook via de „getallenstok“ aantallen met elkaar te vergelijken.

Met de beschreven activiteiten is zelfs dit voorbeeld nog lang niet uitgeput: er zijn uit het lokaal beslist nog meer gegevens te halen dan hier vermeld zijn; de aard van de gegevens behoeft niet tot twee beperkt te blijven; binnen de genoteerde verzamelingen zijn structureringen mogelijk (jongens – meisjes; grote ramen – kleine ramen; nieuwe stoelen – oude stoelen...).

Zorg in ieder geval voor zoveel mogelijk variatie en put uit Uw eigen inventiviteit voor meerdere boeiende lessituaties, die op een dergelijke manier verwerkt kunnen worden.

U moet zich daarbij niet beperken tot ruimtelijk statisch materiaal, zoals in het gegeven voorbeeld en zoals het in overvloed te vinden is. Ook aan andere zaken zit een kwantitatief aspect: het aantal voetstappen, dat ieder kind nodig heeft om van zijn plaats naar de deur te gaan; het aantal woorden in een zin; passerende auto's, brommers, fietsen.

Verder dient men bedacht te zijn op de verschillende gebruiksmogelijkheden van de getallen (vergelijk blz. 94 van deze jaargang).

Jantje heeft al zeven bladzijden van zijn schrift vol en begint morgen aan de achtste; hij wordt over tien dagen acht jaar; ze zijn thuis met zijn zessen en wonen op nummer 18; hij is 1 m 20 lang en weegt 38 kilo. Hij gaat vanmiddag niet zwemmen, want het water is maar 16 graden. Hij moet om half acht naar bed. Men hoeft beslist het metriek stelsel niet aan te leren om ook dergelijke zaken incidenteel aan de orde te kunnen stellen.

Het moge intussen duidelijk geworden zijn, dat er in het kwantitatieve allerlei activiteiten mogelijk zijn, zonder dat men direkt zijn toevlucht tot „sometjes“ hoeft te nemen. Het voordeel ervan is, dat op deze manier de betekenis van de getallen transparant blijft, terwijl het getalbegrip groeit. Het sommen maken en het getal als louter resultaat van een telopdracht worden te gemakkelijk geval-op-zich, zonder verwijzing naar een aspect van de situatie.

Waar we voor zouden willen waarschuwen, is het invoeren van „surrogaat“-getalvoorstellingen.

Enkele voorbeelden om duidelijk te maken, wat we daarmee bedoelen:

De kaartjes aan de muur met \bullet $\bullet\bullet$ $\bullet\bullet\bullet$ $\bullet\bullet\bullet\bullet$ enz.
 1 2 3 4

(Gebruik dan plaatjes met „drie auto's“, „vijf poppen“, „veel mensen“, en schrijf er dat onder.)

Het overdadig gebruik van het telraam als leermiddel voor tellen en ander rekenwerk. Stokjes, waarbij een bepaald getal aan een bepaalde kleur gekoppeld wordt. Eigenlijk alles, waarbij een bepaald getal vast komt te zitten aan een bepaalde configuratie of een bepaald concreet ding. We schuiven dan als het ware zo'n voorstelling tussen het begrip en het teken in.

In ons taalonderwijs ervaren we vaak, hoe onze kinderen een woord verbinden met één situatie, waarin dat woord aangeleerd is of waarin het hun sterk aansprak. Zo'n complex blijkt dan moeilijk te doorbreken. In ons rekenonderwijs moeten we er ook voor oppassen niet zelf zulke complexen te scheppen.

Zorg voor veel variatie en wacht U voor „het“ leermiddel, dat U uit de impasse zou helpen.

Als U mij tegenwerpt, dat ze met zo'n hulpmiddel straks toch maar beter in staat zijn „sometjes te vinden“, kom ik er weer op terug, dat dan de schijn bedriegt en dat deze manier van sommetjes vinden weinig met rekenen van doen heeft. Een leermiddel dat in dit verband ook zeker de aandacht verdient, zijn de eigen vingers.

Het is interessant na te gaan, hoe in de cultuurhistorie van getal en telwoord de rol van de vingers (en andere lichaamsdelen) is geweest. Het eigen lichaam is aangrijpingspunt voor alle geestelijke activiteit, ook voor de ontwikkeling van de kinderlijke geest, ook voor de groei van hoeveelheidsbesef en getalbegrip. Dat met name bij dit laatste de vingers een belangrijke rol spelen, zal voor ieder van ons als ervaringsgegeven bekend zijn. Het kan dan ook niet verbazen, dat er een samenhang aangetoond is tussen vingeragnosie en rekenstoornis.

Wel mogen wij er niet altijd van uitgaan, dat kennis en gebruiksmogelijkheden van de vingers voor al onze kleintjes een vanzelfsprekende zaak is, onze aandacht nauwelijks waard. Het tegendeel is waar.

In het opsteken van een aantal vingers ter duiding van een bepaalde hoeveelheid verschillen onze kinderen weinig van hun horende leeftijdsgenootjes, behalve dat ze het langer blijven doen, bij gebrek aan een meer adequate uitdrukkingmogelijkheid. Een andere opmerking betreft het „tellen met alle vingers“, iets wat ik zelf nog maar alleen bij onze gehoorgestoorde kinderen zag. Het is een primitieve manier van afbeelden van de elementen van een verzameling op die van een geordende verzameling (de vingers). Als wijze van coördineren niet af te keuren bij de kleinsten. We moeten ons echter wel bewust zijn, dat het geen echt tellen is en daarvoor zelfs een rem kan gaan betekenen.

Het afbeelden op de rij der natuurlijke getallen vereist echter een „inwendig taalgebruik“ en een prestatie op het gebied van „kort geheugen“, waar onze kinderen zonder speciale training tekort schieten.

Reden voor ons ze niet aan onze aandacht te laten ontsnappen.

J. van Puyenbroek

Een clubhuis voor doven

In Groningen hebben we onverwacht de kans gekregen om een lang ge-koesterde wens te verwezenlijken.

In de Kleine Leliestraat komt een Clubhuis voor Doven.

In dit clubhuis kunnen alle verenigingen van de doven hun activiteiten ontplooiën en er is opeens ook veel meer kans voor allerlei nieuwe initiatieven.

In het Bestuur van het clubhuis zijn de 3 dovenverenigingen in Groningen vertegenwoordigd en tevens werkt erin mee „De Vereniging Ouders van Dove Kinderen“.

Wij vragen van een ieder de medewerking om dit plan uit te voeren, hetzij door een gift, hetzij door uw persoonlijke medewerking bij de verbouw van het clubhuis.

Giften kunnen gestort worden op postrekening nr. 802919 van Mesdag & Groeneveld's Bank N.V. te Groningen, onder vermelding van „Clubhuis voor Doven“.

Als u persoonlijk mee wilt werken bij de verbouw, kunt u zich opgeven bij de heer J. de Windt, Paterswoldseweg 495, Groningen. De hulp van een ieder is welkom, vakman of niet.

Namens het Bestuur,
B. Beekhuis

Nieuws van de scholen

ST. MICHIELSGESTEL

Voor diploma A – Gehoorgestoordenonderwijs slaagden op 3 november te Tilburg: de dames Th. van de Ven (cum laude), M. van de Kerkhof, M. van Son en Br. Titus Brandsma.

Voor het praktijkdiploma van de vooropleiding slaagden te St. Michielsgestel:

de zusters Jozefta van Beek, Margrit Zirkelbach, Servais Braham, Laurenza van Zon, Imelda Pijnaker, M. Goretti van Wichem;

de broeders Pierre v. d. Sande en Herbert Molenschot;

de dames Matthijssse-Pisa, H. Jansen, J. van Vianen, J. Voormans, E. Toenders, H. Eftting, C. Smulders, A. van Amelsfoort, W. Bogaers, G. Goyarts, M. Horsten, E. v. d. Leemput, M. v. d. Rijdt;

de heren J. Rosier, G. Meyer, A. Wetzels, H. Jacobs.

Br. J.

AMSTERDAM

Begin oktober 1969 trad mejuffrouw Y. W. van der Wal als onderwijzeres in dienst van de Ammanschool.

Op 28 oktober stapte de kleuterleidster mejuffrouw I. van Beusekom in het huwelijksbootje. Wij wensen mevrouw Pieterse-Van Beusekom en haar echtgenoot veel voorspoed en geluk op hun levenspad.

Mevrouw C. Bouwmeester-Balledux, kleuterleidster, verliet op 1 november de school in verband met de komst van een nieuwe wereldburger of -burgeres.

Door de heer T. R. Bergshoeff, onderwijzer aan de Ammanschool, werd op 21 november het diploma Orthopedagogiek M.O.-B behaald na een studie via het Nutsseminarium voor Pedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam. De titel van zijn scriptie luidt: „Opmerkingen betreffende de opvoeding van en het onderwijs aan 26 pre-linguale doven“.

Proficiat met dit schitterende resultaat!

J.C. C.

Symposion over het slechthorende kind

Van 20 tot en met 23 november 1970 wordt er in de keel-, neus- en oorheelkundige kliniek van het Wilhelmina Gasthuis een symposion over het slechthorende kind gehouden.

Het voorlopig programma is:

1. Fysica van het oor door Dr. E. de Boer en Drs. P. Kuyper.
2. Hoorapparaten door Prof. J. J. Groen.
3. Revalidatie door hoorapparaten door Dr. J. P. A. Gillissen.
4. Begeleiding van slechthorende kinderen door Drs. A. W. de Vos.
5. Onderzoek bij zuigelingen door Flora van Laar, arts.
6. Onderzoek bij het schoolkind door Dr. M. L. Waterman.
7. Demonstratie audiometrie op school door Dr. C. J. K. Kaaijk.
8. Ontwikkeling van de taal door Prof. Dr. B. Th. Tervoort.
9. Psychomotorische ontwikkeling van het normale kind door J. P. Boekhold, kinderarts.
10. Psychologische aspecten van het slechthorende kind door Dr. A. P. J. M. van den Horst en Drs. J. Th. Bonnema.
11. Schoolmogelijkheden voor slechthorende kinderen door L. J. Pille.
12. Beroepskeuze voor slechthorenden door Drs. J. Th. Bonnema.
13. Oorzaken van aangeboren slechthorendheid door Dr. E. H. Huizing.
14. Oorzaken van verworven doofheid door Prof. Dr. L. B. W. Jongkees.
15. Adenotomie of adenotonsillectomie door Prof. Dr. P. H. Schmidt.
16. Slechthorendheid gecombineerd met andere afwijkingen door J. van Dijk.
17. Syndromen door Dr. L. S. Wildervanck.
18. Organisatie van het opsporingsonderzoek met de verwijsmogelijkheden door Dr. H. P. Verbrugge.
19. Demonstratie klinische audiometrie door Dr. E. de Boer.
20. Hoorapparatenfilm.

De kosten van dit symposion bedragen f 100,— per persoon. Voor assistenten is dit f 50,—.

Opgave voor deelname aan Dr. J. P. A. Gillissen, p/a Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind, Oranje Nassaulaan 49, Amsterdam-Z.

